

το γένος ἡμῶν κείνου ἐνδεές, καὶ δὲν δύναται ἐπίσης λαμ-
 πρῶς νὰ προνοῇ καὶ ταῦτα, οὐδὲ οἰκονομῇ ὑποσυνάμα δια-
 κρίτως τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ ἐνὶ φροντίδι περὶ τῶν
 κατὰ τοιοῦτο προσκυνημάτων αὐτοῦ, νὰ μὴ ἀνελθῇ μήτε
 τὰ σχολεῖα αὐτοῦ παντελῶς. Ἀποσυνήλκει ὁ δεινὸς ἄνθρωπος
 εἰσεῖν καὶ ἀφίει δια τὰ ψυχικά αὐτοῦ δεκά ταλάντα
 (πρυγγία) τοῖς κατὰ τοιοῦτο προσκυνήμασιν. Ἀλλὰ δὲν
 ἔμελλον ὅμως ὅτι οὗτοι οὗτοι νὰ ἀφῇ τα ἡμῖς
 ἡτοῖς προσκυνήμασιν, καὶ τὰ λοιπὰ ἡμῖς τοῖς σχολείοις,
 ἡ νὰ ἀφῇ ἡτοῖς αὐτοῖς πρῶτα ἐκείνοις, καὶ τὰ ἔν τῷ τρίτῳ
 εἰς τὸν τέταρτον τοῦτον. Ὅσοι ἰερεῖς, βραθυνοὶ ἐν τῷ
 καλῷ ἁγῶνι τῆς σπουδῆς αὐτῶν, δὲν ἐμελλον νὰ μνημο-
 νεύουσιν ἐν ταῖς πρὸς Κύριον ἡμεῖς αὐτῶν, καὶ νὰ συγ-
 χωρῶσιν ἐκ βραχέος καρδίας τὸν τοιοῦτον; Ὅσοι νέοι
 σπουδάζουσι μετερχόμενοι τῆς καλῆς προαφροσύνης αὐτοῦ,
 δὲν ἐμελλον νὰ εὐφημῶσι καὶ αὐτοὶ, καὶ νὰ συγχωρῶσι
 πᾶντο, καὶ πραγμαχοῦ διατρέχοντες αὐτόν; Ὅσοις εὐ-
 φραδὲς εἴπα, πόσος βελγῶμα δὲν ἐμελλον οἱ διδασκαλοὶ
 νὰ ἀλέκωσι τῷ τοιοῦτῳ συχνάκις ὑπὲρ τῆς ἐν καιρῷ
 ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας συνειρήνης αὐτοῦ τοῖς σχολείοις αὐ-
 τῶν; Ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς ὁ καλὸς αὐτοῦ τῆς ἐλεημοσύ-
 νης; εἶναι ἡ ἀφῆσις τῶν ἁμαρτιῶν, εἶναι τὸ μνημοσύ-
 νον πάντως. Αὐτὰ ταῦτα εἶναι καὶ ἐν τῇ συνδρομῇ τῶν
 σχολείων; καὶ ἐπὶ τοῖς ταῦτα, εἶναι ἡ τιμὴ τῆς πα-
 τριδος; εἶναι ἡ καλλὸν τῶν ἱερῶν, εἶναι ἡ παιδεία
 τῶν νέων, εἶναι ἡ ἀριότης τῶν προεστώτων; ἐν βραχυ-
 λογίᾳ, μία ἀπὸ τῶν εὐπορίων εἴτε τῶν ἐπιμονωτέρων,
 εἴτε τῶν ἀναγκαϊοτέρων, εἴτε τῶν σωτηριωδεστέρων,
 τὰς ὁποίας οἱ εὐπορώτεροι οὐρεθνεῖς ἡμῶν δύναται τὴν
 σήμερον νὰ προκρίνῃ ἐν ἡμῖν, εἶναι κυρίως τὸ νὰ συνε-
 ρχῶνται, καὶ ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ τὰ κατὰ τόπους
 πτωχὰ σχολεῖα ἡμῶν. Ὅσα σχολεῖα δὲν ἐμελλον νὰ εὐ-
 ρίσκωνται κατὰ τόπους προμνησθευμένα ὑπὸ τῶν ἀνά-
 γκαλῶν προσόδων αὐτῶν, καὶ ἐπομένως ἀνθῶντα ἐν δι-
 δασκαλῶν καὶ ἐν μαθηταῖς ἂν τὸ ἡμέτερον γένος εἶχε
 τὴν πρόνοιαν, ὅπως τῶν προσκυνημάτων αὐτοῦ, οὕτω
 καὶ τῶν σχολείων αὐτοῦ; »

« Οὔτε ἂν ἀντιλέγει ἐνταῦθα ἐκεῖνος (ὁ αὐτὸς ἐν ὑ-
 προσημείωσι τῆς σελίδος 167—168), ὅτι τὸ γένος
 ἡμῶν εἶναι ἐνδεές, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ δαπανήσῃ
 ἐν τῇ προμηθεῖα τῶν ζήνων βιβλίων, διότι μήτε ἐγὼ
 ἀρνούμαι πῶς τὸ γένος ἡμῶν εἶναι ἐνδεές. Πλὴν ἐγὼ
 βλέπω πῶς αὐτὸ τὸ ἐνδεές γένος καταδαπανᾶται ἐνίοτε
 πενταπλάσιως ἢ δεκαπλάσιως ἐν πράγμασι, τυχὸν κα-
 θ' αὐτὰ καλοῖς, πικρῶς, ὅμως τῷ κοινῷ εἴτα παν-
 τάπασιν ἀχρήστοις. Περούει ἐν τῇ καὶ ἐν
 τῷ ἐφ' ἣν ἀγορεύει τις, ζητῶν ἐλεημο-
 σύνην, ὥστε νὰ μεταχρῆσθ' ἐν αὐτῷ κώδωνα (καρπᾶν) συν-
 τετριμμένον καὶ συνήχη αὐτῷ ἐλεημοσύνη οὐχὶ διὰ
 ἐνα, ἀλλὰ διὰ δύο κώδωνας παμμεγίστους. Ἐφ' ἣν κατὰ
 τὰ αὐτὰ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις διὰ τὰς πολλὰς ἁμαρ-
 τίας αὐτοῦ καὶ πεπαιδευμένος τις, ὅστις τυπώσας βι-
 βλιάριον τι, καὶ περιπερὶον ἐν ἐνδείᾳ ἐσχάτῃ, ἐζήτησε
 τὴν βοήθειαν τῶν ἐκείσε ὁμογενῶν. Πῶς ἐβοήθησαν
 αὐτῷ; Ἐν οὐδεὶσιν ἀπλῶς. Οὔτε λέγω ἐγὼ, πῶς τὰ
 πράγματα τῶν μοναστηρίων εἶναι ποσὸς ἀμελητέα :

ἄπασι. Ἐγὼ λέγω, πῶς καὶ τοῦτα δεῖ ποιῆσαι, καὶ
 ἐκεῖνα μὴ ἀφῆσαι κατὰ τὰ εὐαγγελικά. Δὲν εἶναι ὑπό-
 θεσις τὸ βιβλιάριον ἐκεῖνο, πλὴν ὑπονοήθητε, ἢ ὁπο-
 σὸν ἦσθε, πείνετε πρὸς τὸ ὄψελος τοῦ κοινοῦ. Καὶ γὰρ μὴ
 τρεῖς ἦσαν τὰ ταῖς τῶν ὁσὸν τὸ πέταρτον, οὐ λέγω; ὅσον
 τὸ δεκάτον καὶ τοῦ κωδῶνος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῦ ἡμῶς
 οὔτε ὁ βούλος καὶ δὲν εἶναι κινῶν ἡτοῖς τῷ κοινῷ; Πό-
 θεν προερχετο αὐτὴ ἡ ἐλκυστή ἀδικησία τῶν ἡμε-
 ρῶν; Οὔτε ἐκθετο αὐτὴν, διότι εἶναι αἰσθητὴ παντὶ
 τῷ βουλομένῳ; ἐπομένως οὔτε εἶναι γοῖαν, ὥστε νὰ
 ἐκτεθῇ ὑπὸ ἡμῶν. »

ΤΥΧΗΣ ΙΑΤΡΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ

Ἐν τῷ πρῶτῳ βιβλίῳ τοῦ Πλάτωνος ὁ Πλάτωνος
 ὁ Πλάτωνος διὰ ἀπεδημιουργεῖς Βόρην. Εἰκάζ-
 εται ὅτι τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀποδημίαν ἐπεχείρησεν
 εἰκοσάτης περὶ τὰς ὁδοὺς τῆς τοῦ Ἰουδοπασιανοῦ
 βασιλείας. Ἀπὸ τῆς ἐκείσε ἐπὶ μικρόν, ἐπανήλθε βρα-
 χύτερον καὶ ἐπανέεικται μετὰ ταῦτα ἀριστοκράτης
 τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἣ ἐποχῇ ἦν περὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς
 ἡ βασιλεία τοῦ Δομετιανοῦ. Ὁ χρηστός καὶ ἀκέραιος
 αὐτοῦ χαρακτὴρ οὐ μόνον σφοδρῶς ἀξίαν αὐτόν τοῦ
 μολύσματος τῶν ρωμαϊκῶν ἡθῶν ἀλλὰ καὶ φαίνεται
 ὅτι ἡ διεφθαρμένη ἐκείνη ἀτμόσφαιρα οὐδεμίαν ἔσχεν
 ἄλλην ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβροχὴν ἢ τὸ νὰ γνωρίσῃ αὐτῷ
 τὴν ἰδίαν ἀξίαν καὶ καταδείξῃ αὐτῷ τὸν ἀληθινὸν τοῦ
 βίου σκοπόν. Ἀποσταλὲς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐ-
 τοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δημοτικῶν αὐτῶν συμ-
 φερόντων διέτριβεν ὡς ἐπιτετραμμένος τὴν τοιαύτην
 ἐντολήν ἐν Ρώμῃ, ἐνθα ἐπικίνδυνος ἦν ἡ διατριβὴ
 ὑπὸ τοῖς ὄροις τῆς ὀλιγοσχόλου καὶ ἀγέτου ταύτης
 ἀποστολῆς. Ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ αὐτῇ ἐνεκα τῆς
 οἰκονομικῆς αὐτοῦ εὐπορίας ἢ ἐπὶ τὰς ἀδυναμίας τρο-
 πῇ. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς δελεασθῆναι ὑπὸ τούτων ἐπεδόθη εἰς
 τὴν αὔξιν τῶν τοῦ θησαυροῦ τῶν γνώσεων αὐτοῦ.
 Ἐτερος δι' αὐτὸν κίνδυνος ἦν ἡ τάξις τῆς κρατού-
 σης κοινῆς φιλοκαλίας καὶ αἱ φιλολογικαὶ τῆς ἐπο-
 χῆς ἐκείνης ἐξείες. Κρίνων τις ἐκ τινῶν φαίνομένων
 ὅτι ἐπίστευσεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Φλαβίου οἶονε ἀναγέν-
 νησις φιλολογικῆ εἶχεν ἐν Ρώμῃ τελεσθῆναι. Οἱ αὐτο-
 κράτορες ἐκεῖνοι ἠσόμενοι ἐπιδείξασιν ἐλευθεριότη-
 τος, ἴδρυν βιβλιοθήκας, ἐμμεθοδῶς διδασκάλους,
 διήγειρον τῶν συγγραφέων τὴν ἀμύλην διὰ ποιητι-
 κῶν διαγωνισμῶν, ἐν οἷς οἱ Ἕλληνας ἐκαλοῦντο ν'
 ἀντιμετρηθῶσι πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἡ πνευματικὴ
 αὐτῇ κίνησις ἦν ἐπίπλατος καὶ ἀγονος ἀπέβη. Αἱ
 δημοτικαὶ ἐλευθερίαι εἶχον ἀπονεκρωθῆναι, οἱ φιλόσο-
 φοι ἐκδιώχθη ἐν Ρώμῃ, ἡ δὲ ὁλοκληρῶν καὶ ἡ ποιη-
 τικὴ στερούμεναι πηγῆς γενναίων ἐμπνεύσεων καὶ
 μεγάλων ἰδεῶν ἐξηντλοῦντο εἰς κενὰ καὶ πομπώδη
 νοήματα. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν τὴν τοῦ ἐγγραμμά-
 τιστοῦ νοήματα.

Ἡ μεταφράσις αὐτῆς, προεβλήθη ὡς περιληψὴς εἰς τὸ
 δεύτερον τεῦχος τοῦ ἐν τοῖς ἡμεῖς Πλουτάρχου τοῦ Χαιρι-
 νέως ἡγεμενοῦ παιδαγωγικῶν γνώσεων τοῦ κ. Χριστοῦ. Σα-
 μωρετσίον.

του κοινοῦ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀβελητηρία, ὥστε οἱ ἀσθενεῖς καὶ ψυχροὶ ἐκείνοι στίχοι καὶ αἱ ἀνθυ ἐννοιῶν δημηγορίαι θυμολογίαι προεκάλεσαν ἐπικροτήσεις. Τότε ἡ φιλολογία ἀπέβη ἰδιοτελὲς ἐπάγγελμα καὶ ἐταπεινώθη τὸν πλούτον ἀποκλειστικῶς καὶ τοὺς εὐχερεῖς θριάμβους ἐπιδιόκουντο. Ἐκ τινῶν ποιῶν του εἶδους πνευματικῶν προϊόντων ἐξεστὶν εἰκόσαι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πλούταρχος ἐν ἀρχῇ ἐφάνη ὑποχωρῶν εἰς τὸν χεῖμαρρον τοῦτον καὶ μὴ ἀπαξίων τοὺς σοφιστικὸς θριάμβους· ἀλλ' ἡ πλάνη ἦν παροδική. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ σοφιστοῦ, ὃν ἐκ συνένσεως διετήρουν ἰσχυρὰ τινα πνεύματα ἐξηκολούθουν νὰ διδάσκωσι τὰς ἠθικὰς ἀληθείας. Ὁ Πλούταρχος ἐγένετο τούτων μνηστής. Παρεῖχε πρακτικῆς ἠθικῆς δημόσια ἀκροάματα καὶ ἐσπούδαζε νὰ πραγματώσῃ τὸν τύπον τοῦ ἱατροῦ τῆς ψυχῆς, οὗ βραδύτερον αὐτὸς οὕτως διέγραψε τὴν τελειαν εἰκόνα.

Οὐχὶ ἀπεικόντως ἐρρήθη ὅτι τὰ ἔσχατα τῶν δεινῶν ἐνέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν θεραπείαν. Ὁ ἄνθρωπος προσηλωταί πρὸς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ ζωὴν διὰ δεσμῶν τόσῳ βαθέων, ὥστε ἅμα τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου αἰσθανόμενος ἐπινοεῖ καὶ τὰ πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ ὄπλα. Ἐπὶ τῶν πρώτων τοῦ Ἀνγούστου διαδόχων προϊούσης τῆς τῶν ἠθῶν ἐκλύσεως, σοφοὶ τινες ἀντέταξαν τὴν τότε νεάζουσαν ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ τῆς ψυχῆς τέχνην, πλήρη δὲ ἐστεφεν ἐπιτυχία τὴν ἀπόπειραν ταύτην. Πᾶς μεγιστάνος οἶκος εἶχε τὸν ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ διδάσκαλον φειπαρόντα καὶ τὸν νοῦν προσέχοντα εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῶν χαρακτήρων καὶ τὴν ἀναθάρσυν τῶν εἰς πτώσιν ἐπιρρεπῶν ψυχῶν. Ὁ Σενέκας ἐχώρησε μεγάλους βήμασιν ἐν τῇ λεπτῇ ταύτῃ ἐπιστήμῃ τῶν ἐνδομύχων ἀλγυδόνων, τῶν ἀποκρύφων ἀδυναμιῶν καὶ τῆς θεραπείας, ἣν αὐταὶ ἀπαιτοῦσιν. Ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἢ θρησκευτικοῖς τῆς σήμερον ἰδρύμασιν οὐδὲν ἀπαντᾷ ἀκριδῶς ἀναλογεῖν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ τῆς ἀρχαίας σοφίας. Ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ συνενοῖ αὕτη τὸν διδάσκαλον, τὸν ἠθικολόγον, τὸν ἐξομολογουμένον ἀκρατὴν καὶ τὸν ἱατρόν. Ὁ διδάσκαλος ἐδίδασκε τὴν ἠθικὴν ἀλήθειαν ἀναπτύσσων τὴν τῶν καθηκόντων θεωρίαν, ἀλλ' ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ συνεκίρνα τὸ ὕψος καὶ τὸν τόνον τῆς ἐπιβλητικῆς τοῦ ἠθικοδιδασκάλου ἐπιμονῆς. Ἦν ἐπομένως ἅμα μὲν σεβαστότερος καὶ πειστικώτερος, ἅμα δὲ ἐπιβλητικώτερος, στέργων τοὺς διδασκομένους πλεῖον τοῦ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διδασκάλου. Τὰ διδάγματα αὐτοῦ ἔφερον οἶοντι ἱερὸν τινα χαρακτῆρα. «Ἡ εἰς πάντα παρασκευή, λέγει ὁ Κρεῖαρ, ἐτελείτο ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ μυστήρια· ἡ δὲ ἐν αὐτοῖς παράστασις ἐγένετο ὡς ἐν ἱερῷ τινι τελετῇ». Οὐχ ἥττον ἐπεκράτει ἐν αὐτοῖς ποιά τις ἐλευθερία, πλὴν οὐχὶ ἁμφοτέρω αἰδημοσύνης μιδέποτε δὲ τῶν θεμνῶν ὀρίων ἐκτρεπομένη. Ἡδύναντο δὴλον ὅτι οἱ ἀκροαταὶ νὰ ὑποδεκνύσων ἔστιν ὅτε τὸ πρὸς ἀνάπτυξιν θέμα, παρεῖχετο μάλιστα αὐτοῖς καὶ τὸ προνόμιον τοῦ διακόπτειν τὸν διδάσκοντα καὶ ὑποβάλλειν ἀντιρρήσεις ἐπὶ ζητημάτων σκοτεινῶν καὶ ἀμφισβητησίων. Τῆς ἀκροάσεως περατουμένης, οἱ στενοὶ μαθηταί, τῶν ἀκροατῶν οἱ ἐπιστηθιώτεροι παρέμενον μετὰ τοῦ ἠθικολόγου καὶ ἀπεκάλυπτον τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν. Ἐπικολούθει τότε τοῦ ἐξομολογητοῦ τὸ ἔργον

αὕτη δὲ ἦν ἡ ὥρα τῶν ἐκμυσταρεύσεων καὶ τῶν τελείων καὶ εἰλικρινῶν ὁμολογιῶν. Εἰς τὸν πνευματικὸν τοῦτον πατέρα—διότι τοιοῦτος ἦν—οὐδὲν ἔμενεν ἀπόκρυφον. Φόβοι δειδιδαίμονες καὶ παράλογοι, ὁρμαὶ εἰς ὀργὴν καὶ ἐκδικήσιν, πάθη σφοδρά, αἰσχρὰ ἐπονειδίστα ἀπεκαλύπτοντο καὶ ἐπεδεικνύοντο ὡς ἔλκη γυνυὰ τὴν τοῦ ἱατροῦ θεραπείαν ἀναμένοντα. Ἐπαρκῶς περὶ τούτων φωτισθεὶς ὁ ἐξομολογητὴς ἐπελαμβάνετο τότε τοῦ δυσχεροῦς τῆς ψυχικῆς θεραπείας ἔργου. Ὅπόσῳ τελείως ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου διασωγραφούμενος ἱατρός! Μὴ ἀρκοῦμενος νὰ διαγράψῃ τὸ ἐπιζητούμενον φάρμακον πρὸ τῆς ἔδρας αὐτοῦ παρεῖχε καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἐλεύθερον τοῖς βουλομένοις νὰ συμβουλευώνται αὐτόν. Προβαίνων δὲ καὶ περαιτέρω εἰσῆρχετο ἀπροσώπως καταλαμβάνων τὸν ὁμιλητὴν ἢ τὸν μετανοοῦντα καὶ κατηχούμενον ἐν μέσῳ τῶν ἡμερησίων αὐτοῦ ἀσχολιῶν, ἐμελέτα τὴν ἀκριδέστεραν τοῦ κακοῦ διαγνώσιν καὶ οὐδαμῶς παρητεῖτο τὸ ἔργον ἢ μετὰ τὴν πληρὴν τοῦ κακοῦ ἀποσρόβησιν. Ἐκ πείρας γινώσκων ὅτι ὀφείλει νὰ μὴ ἀρκῆται εἰς ἀπλὰς ἐπαγγελίας ἀπῆτει ἔργα καὶ θυσίας καὶ τὴν ἠρωϊκὴν τοῦ παλαίου ἀνδραποῦ ἀπάρνησιν. Καὶ ἔδρεπεν οὐχὶ στανίως τοὺς καρποὺς τολικοῦτων μόχθων. Ἡ ἀπὸ ἀκολάστου βίου εἰς αὐστηρὰν διαγωγὴν μετάστασις, ἡ συνδιαλλαγὴ δύο ἀδελφῶν, ἡ εἰρήνευσις τῶν συζύγων καὶ τὰ παρόμοια, ἢ ταχεῖα ἐγκατάλειψις ἐρωμένης τοιοῦτοι ἦσαν οἱ θριάμβοι αὐτοῦ, ἢ τέρψις καὶ ἡ ἀμοιβή.

Ἴδου ὅποιαν ὁ Πλούταρχος κατέλειπεν ἡμῖν εἰκόνα τοῦ ἱατροῦ τῆς ψυχῆς. Πρὸς παράστασιν τόσῳ ζωηρὰν καὶ ὀρθὴν καὶ τὴν δι' ὅλου τοῦ βίου ἀνεπιόφαλῃ πραγματοποιήσιν τοῦ τύπου τούτου ἀπαιτεῖτο πλεόν ἢ ἀπλῇ ὀρθοφροσύνῃ, ἀπῆτειτο ποιά τις μεγαλοψυχία. Θὰ μοι ἀντιτάξωσιν ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἐπενόησε τὴν ἐπιστήμην ταύτην. Σύμφημι καὶ ὡμολόγησα ἥδη τοῦτο. Ὑπάρχει ἐν τούτοις διττὴ μεγαλοψυχία ἢ ἐπινουτική, ἢ διὰ τῆς ἐποπτείας τὰς γονιμοποιεῖς ἀποκαλύπτουσα ἐννοίας, καὶ ἡ μεγαλοψυχία τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς, ἢ τῶν ἐννοιῶν τὰ συμπεράσματα εἰς φῶς φέρουσα καὶ τὰς συνεπείας τούτων διοργανίζουσα καὶ ἐπιβάλλουσα τῇ κοινωνίᾳ τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν ἐπίδρασιν. Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου παρασχεθεῖσα ἐνδοξος ὑπηρεσία εἰς τὴν ἠθικὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην. Αὕτη ἀδιαλείπτως τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπασχόλει, οὐδεμίᾳ διέφενγεν αὐτὸν εὐκαιρία πρὸς ἐπαύξινσιν τοῦ μέρους καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς. Ἠγωνίσθη δὲ νὰ ἐνιδρύσῃ ταύτην καὶ μέχρι τῶν ἐν συμποσίτοις ὁμίλων καὶ διαλέξεων τῶν Ῥωμαίων, ὧς περὶ πολλοῦ οὔτοι τότε ἐποιοῦντο καὶ ὧν ὑπῆρξεν ἴσως ὁ ἀκριδέστερος καὶ τελειότατος ἱστορικός.

Οἱ τὰ συμπόσια σφόδρα φιλοῦντες Ἕλληνες εἰσῆγαγον καὶ εἰς Ῥώμην τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Κατὰ τὸν Α' μ. Χ. αἰῶνα ἡ μεμορφωμένη κοινωνία, ἣν δὲν ἀπασχόλει ἡ πολιτικὴ, εὐρίσκειν ἐν ταῖς φιλοκάλους ταύταις συνουσίαις ἐξαιρετὸν ἡδονήν, ἣν πάνυ εὐαρέστως ἀπέλαυνεν. Ἐν αὐτοῖς ἢ πρὸς τὰς πνευματικὰς συζητήσεις καὶ τὰς λεπτὰς χαριτολογίας περιεργία καὶ σπουδὴ ἡμιλλῶντο πρὸς τὴν διὰ τὰ σπάνια ἐδέσματα καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς οἶνους ὄρεξιν. Πρὸ ἑκατονταετίας ὁ Κικέρων ἐξύμνει τὰ συμπόσια

ὡς τὴν περινοτάτην ψυχαγωγίαν διὰ τὸ καταπνο-
νῆναι τὸ πνεῦμα. «Τὸ πνεῦμα ἔγραψε, δὲν ἀνέκου-
φίεταται καλλίαν· ἢ ἐν ταῖς οἰκείαις διαλέξεσι τῶν
ἐπιπολαίωντων». Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ συμ-
πύκνωτα διηγήσονται τὸν τοιοῦτον χαρακτήρα, καθόσον
αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὑπέρτατοι ἀρχόντες ἠσμένον να
διαπρέψωσιν ἐν σοφαῖς συζητήσεσι καὶ νὰ δρῶσιν
εὐχερεῖς φιλολογικούς θριάμβους ἀπέναντι ἀντιπά-
λων ἐκ συνετοῦς προνοίας ἐν αὐτοῖς ἠττωμένων.
Ἀνεπαίσθητος αἱ διαλέξεις αὗται τοσαύτην οὖν τὴν
χρόνῳ προσελαβὼν σπουδασιότητα, ὥστε καὶ ἡ διδασκαλία
αὐτῶν καὶ οἱ κανόνες ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων λεπτομε-
ρειῶν εἶχον καθορισθῆναι. Κατὰ τὰ συμποσία ἐκτάζον-
το πωπιδῶς θρησκευτικαὶ ἢ πολιτικαὶ ἀμφητηρι-
δες. Ὁ Πλούταρχος εὐαρεστώως ἐφοῖτα εἰς τὰς ὁμι-
λίας ταύτας δραστήριος ἐν αὐταῖς τῆς εὐκαιρίας
πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἑαυτοῦ προσόντων· ἦν ἐν τού-
τοις σοβαρώτερος ἢ ὥστε νὰ ἐπιδιώκῃ τῆς ἰδίας φι-
λαυτίας τὴν ικανοποίησιν, ἀπεμάκρυνε τὸ ἐπ' αὐτῷ
πάν ὑποπτον ἐπεισόδιον καὶ ἐπιτηδεύει ἐνεθρόνιζε
τὴν φιλοσοφίαν ὡς ἀξίαν νὰ πρωτανεῖν ἐν πάσῃ συ-
ζητήσει.

Μετά τὴν πρώτην ταύτην ἐπισκοπήσιν τῆς νεό-
τητας τοῦ Πλούταρχου καὶ πρὶν ἐπανέλθωμεν ἐπὶ
μετ' αὐτοῦ εἰς Χαίρωνειαν ἐνθα θέλομεν αὐτὸν μετὰ
μικρὸν ἐπανεῦρε, εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ διαγνώμεν
ἐν αὐτῷ ὡς ἐν παντὶ πραγματικῆς ἀξίας εὐμοιροῦν-
τι ἀνθρώπῳ πρῶτον τινὰ κλῆσιν δραστηρίαν καὶ
καρτερίκην. Εἰς τὴν ἐμφύτον τάσιν προσέθηκεν ὁ
Πλούταρχος καὶ τὰ ῥήματα τῆς κτηθείσης πολυμαθείας.
«Ὅσοι ἀφ' ἐνὸς εὐγενὲς καὶ εὐτολμόν ἐστὶ τὸ σχέδιον
τοῦ ἱατρῆσαι τὰς ψυχὰς, τόσῳ ἀφ' ἑτέρου ὀρθαὶ εἶσιν
αἱ ψυχολογικαὶ γνώσεις, καθ' ἃς ἐπιδιώκει τοῦ σκο-
ποῦ τούτου τὴν ἐκπλήρωσιν. Ὁ πρὸς τοιοῦτον ἀπο-
βλέπων τέλος δύναται εἰς οὐκ ὀλίγα νὰ περιπέσῃ
σφάλματα. Τούτων τὸ κοινότερον ἔγκειται εἰς τὴν
ἀπόπειραν τοῦ νὰ θεμελιώσῃ τις τὴν ἠθικὴν ἐπὶ
μίας καὶ μόνῃς ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς βάσεων καὶ
τὴν πνευματικὴν θεραπείαν νὰ στηρίξῃ εἰς ψυσιολο-
γίαν ἀτελεῖ. Πρὸς κατανόησιν τούτου ἀρκεῖ νὰ ἐπι-
σκοπήσῃ τις τὰ ἀναμνηστικὰ ὄνειροπολήματα, τῶν
παλαιῶν καὶ τῶν νεωτέρων εἰλικρινῶν τῆς ἀνθρωπό-
τητος φίλων. Τούτων οἱ μὲν φαντάζονται, ὅτι μία
καὶ μόνη τὴν κοινωνίαν μαστιίζει νόσος, ἡ ἀγνοία
καὶ συμπεραίνουσιν ὅτι ἐνιαῖον εἶνε καὶ τὸ πρὸς
θεραπείαν αὐτῆς φάρμακον, ἡ παιδείσις καὶ εἰς
ταύτην ἀποκλειστικῶς προσηλοῦνται τὴν ἐν μέρῳ
ἀλλῶς τε ἀληθεύουσιν ὁκνήν πεπεισμένοι ὅτι τῆς
ἐπιστήμης ἀφθόνως διοχετευομένης θὰ βλαστήσῃ
καὶ θὰ καρποφορήσῃ πάσαι αἱ ἀρεταί. Ἀπομονοῦ-
σιν ὅτι ἡ παιδείσις ἀπευθύνεται εἰς τὸ πνεῦμα μόνον
καὶ ὅτι μετὰ τὸν φωτισμὸν τούτου ὑπολείπεται
ἐπὶ ἡ τῆς θελήσεως ἐνδύσεως καὶ τῶν ὁρέξεων ἡ ὑπο-
ταγή. Ἄλλοι ἐν πεποιθήσει φρονοῦσιν ὅτι τὴν γενη-
ρακυῖαν κοινωνίαν μόνη νῆα δύναται νὰ ζωπυρήσῃ
πνοή. Ἄλλ' ὁ Πλούταρχος ἀκμάσας πρὸ 1800 περίπου
εἰτὼν ἐν ἐποχῇ ἐπ' ἴσους ἠθικὰς κρισίμῳ ὅσον ἡ ἐνεστῶ-
σα εἰς οὐδεμίαν τῶν ὑπερβολῶν τούτων περιέπεσε, καὶ
τοὶ παρόμοιοι πλάναι δὲν ἦσαν ἀγνωστοί. Ἐν τῇ
θεραπείᾳ τῶν τῆς ψυχῆς νόσων οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ
κατέφευγον εἰς τὴν ἀφαίμαξιν ἢ εἰς σοβαρὰς ἐγγει-

οῖσεις· νῦν μὲν καταδικάζον εἰς ἀχρηστίαν ἐν τῶν
σπουδαίων ἐπὶ παραδείγματι ἡ τοῦ λογικοῦ· νῦν
δὲ ἀπεστέρουσιν αὐτὸν τὴν τῶν εὐγενῶν παθῶν ὁρ-
μὴν, ἥτις κατέχει ἐν τῇ ψυχῇ τὴν αὐτὴν σημασίαν,
ἦν ἐν τῷ αἵματι ἡ τοῦ αἵματος θερμὴ. Ὁ Πλούταρχος
ἀποστέρει τοὺς ἀκρωτηριασμοὺς τούτους τῆς
ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, οὐδὲ ἀνέχεται τὴν
βλάβην τῆς ὁμονικῆς ἐνότητος τῶν πνευματικῶν
αὐτοῦ ἱκανοτήτων. Εἰς τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὸ
αὐτεξουσίον ὑπομνήσκει ὅτι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ψυχὴ
εὐτελεῖται ἀποστερουμένη τούτου· τοῖς δὲ ὀπαδοῖς
τοῦ πεπωμένου ὑπομνήσκει τὰ ἐξῆς. Ἄν εἰς τὴν
τύχην ἀποδῶμεν τὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς σω-
φροσύνης πράξεις, εἰς αὐτὴν ὡσαύτως ἀποδοτέα
καὶ ἡ κλοπὴ, ἡ ληστεία καὶ ἡ ἀκολασία. Τὴν
δὲ πλάνην τῶν στωϊκῶν, οἵτινες καταδικάζουσι
πάντα τὰ ζωντὰ παθὴν λησιμονοῦντες ὅτι κλείεται
οὕτω ἡ πηγὴ τοῦ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς
ἠρωικότητος κεραυνοδολεῖ διὰ τῆς βραχείας, ἀλλὰ
πολυσημάντου φράσεως «ὁ φοβούμενος μὴ μεθεσθῇ
δὲν χρεῖ, ἀλλὰ περὶ τὸν οἶνον ὕδατι». Πρὸς δὲ τοὺς
ἐπικουρούς ὧν ἡ διδασκαλία παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν
αὐτῆς, ἦγεν εὐθὺ εἰς χυδαῖον ὕλισμον προσδνήσθη
ἴσως τραχύτερον τοῦ δέοντος, ἀλλ' εἶχε δίκαιον ν'
ἀφαιρῇ ἀπ' αὐτῶν τὸ προσωπεῖον. Ἐδικαιοῦτο ν'
ἀποδείξῃ ὀπίσθεν τοῦ Ἑπικούρου τὸν φανερὸν αὐτοῦ
μαθητὴν Μιτράδωρον, ὅστις ἀσυστόλως ἐδίδασκε
τὰς ὑλικωτάτας τῶν ἀρχῶν. Ἀμείλικτος πολέμιος
τοῦ ὕλισμου τούτου ὁ Πλούταρχος δὲν περιέπεσε τού-
του ἕνεκα εἰς τὸν θρησκευτικὸν μυστικισμόν, ἐφ' οὗ
βραδύτερον ἐναυάγησαν οἱ Ἀλεξανδρινοί. Χωρὶς νὰ
εὐδαθῇν εἰς τὰς μετὰψυχικὰς θεωρίας δεικνύται
θιασώτης ἀσφαλτοῦς ψυχολογίας, ἐφ' ἧς ἡ ἠθικὴ αὐ-
τοῦ ἱατρικὴ ἴδρυται ἐν πλῆρει ἰσορροπίᾳ. Κατὰ βά-
θος μία μόνη διέκει διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀρ-
χὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἡ σωτηρία δι' αὐτῆς
ταύτης τῆς ψυχῆς δέον νὰ ἐπιδιώκῃ-
ται καὶ ὅτι ἐπὶ τούτῳ οὐδεμία τῶν ζω-
τικῶν αὐτῆς ἱκανοτήτων δέον νὰ θυ-
σιάζηται, ἀλλὰ πᾶσαι νὰ παροξύνων-
ται διὰ τῆς κυριαρχοῦ ἐνεργείας τῆς
ἀγαθῆς θελήσεως. Ἡ τοιαύτη ἠθικὴ σύλλη-
ψις εἶνε ἡ εὐρυτάτη καὶ τελειοτάτη τῶν ὁσας πα-
ρήγαγεν ἡ ἀρχαίότης. Καίπερ μὴ συστηματικῶς ὑπὸ
τοῦ Πλούταρχου ὑποτυπωθεῖσα ἡ ἀρχὴ αὐτὴ, κατα-
φαίνεται οὐχ ἥττον ἐν πάσῃ τῶν ἔργων αὐτοῦ σε-
λίδι καὶ αὐτῷ ἀνέκει· ἡ δὲ μόρφωσις αὐτῆς, ἔστω
καὶ ἐκ στοιχείων προγενέστερον βλαστησάντων ἔρ-
γόν ἐστιν ὑπερόχον πνεύματος. Ἰδωμεν νῦν τίνι
τρόπῳ βαρύτερον φιλοσοφικῶς τὴν ἀρχὴν ταύτην
ἐφήρμοσεν, ἦν ἐξ ἐνδοτικτοῦ ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ εἶχεν
ἐπινοήσει, ἐν τῇ τριπλῇ ἀναγεννήσει τῆς οἰκογε-
νείας, τῆς πολιτείας καὶ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως.

(Ἀκολουθεῖ).

CHARLES LÉVEQUE

(Μετάφρασις Φωτίου Δημητριάδου).